

Dzieje Japonii

- Cesarze, samuraje, pracoholicy • Drogi życia wyrafinowanych wyspiarzy
- Gospodarcza moc wyznawców natury

Wiemy, co skrywa
Japonia

Wycieczki objazdowe, które organizujemy za Ciebie

Polskojęzyczni piloci

Bilety, wejściówki

Hotele

Natura Japończyka

Od 1 maja 2019 r. w Japonii – kraju z czołówki światowych potęg, kojarzonej z najnowocześniejszymi technologiami i zdobycami cywilizacji – obowiązuje nowa era (okres), Reiwa (Piękna Harmonia), 248. w tamtejszej historii, licząc od rozpoczętej w 645 r. Taika (Wielkiej Zmiany). Nazwę obecnej zaczerpnięto z najstarszej antologii poezji japońskiej, „Man’yōshū”, gdzie w piątym zwoju zbioru znajduje się grupa 32 wierszy o śliwach ułożonych podczas bankietu w 730 r. w siedzibie poety Ōtomo no Tabito.

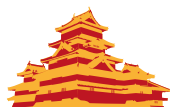
Nowa era wiąże się ze wstąpieniem na tron cesarza Naruhito, 126. monarchy w dziejach Japonii. 1 maja 2019 r. przejął on regalia (intronizacja odbyła się 22 października 2019 r.), gdyż abdykował jego ojciec Akihito. A ten mógł to zrobić tylko dzięki temu, że na jego ustąpienie zgodę – jednorazowo – wyrazili (po wielu dyskusjach) przedstawiciele rządu i parlamentu. Co prawda od zakończenia przegranej przez Japonię II wojny światowej jej władców nie otacza już nimb boskości, ale to w końcu nadal cesarstwo – i to od co najmniej 1500 lat! Wydawać by się mogło, że monarcha w takim kraju może być panem swego losu. Ale w cesarstwie tym przez długie stulecia faktyczne rządy sprawowali dworscy arystokraci, wojownicy-samurajowie lub siogunowie stojący na czele rządów wojskowych, politycy i doradcy. Bywało, że cesarze zdobywali pole manewru dopiero wtedy, gdy abdykowali (co do XIX w. nie było im zabronione).

Itak jest z Japonią na każdym kroku – jakby czas płynął tam inaczej, a historia rządziła się własnymi prawami. Wytwórcy najnowocześniejszych produktów są zanurzeni w naturze i religii, cechuje ich wysoce emocjonalny, zmysłowy stosunek do piękna. Podążają swoimi *dō*, drogami, które to pojęcie w ich kulturze nabrało znaczenia sztuki/umiejętności nieustannie pogłębianej pod kierunkiem mistrza w danej dziedzinie: czy to władania mieczem, czy układania kwiatów, czy to harmonii ducha, czy parzenia i podawania herbaty. Uchodzący za pracoholików, szczęśliwych z powodu tygodnia urlopu – chętnie i zbiorowo uczestniczą w niezliczonych świętach *matsuri*. Znani z rozlicznych sztuk walki – żyją pod rządami pacyfistycznej (choć narzuconej) konstytucji. I tak dalej.

Jak się taki naród ukształtował? Zapraszamy w podróż przez niezwykle dzieje mieszkańców Wysp Japońskich i ich państwa – także w imieniu prof. Ewy Pałasz-Rutkowskiej, japonistki z Uniwersytetu Warszawskiego, współredaktorki tego „Pomocnika Historycznego”. Wznawiamy jego wydanie, przejrane i zaktualizowane.

Jerzy Baczyński
Redaktor naczelny
POLITYKI

Leszek Będkowski
Redaktor „Pomocników
Historycznych”

Spis treści

Prolog: Pod Wysoką Równiną Niebios	9
Archipelag	12
Kim są Japończycy	15
Na początku był cesarz	16
Rządy wojowników	22
Etos samuraja	29
Koń, łuk, miecz	30
Południowi barbarzyńcy i izolacja	32
Nauki holenderskie	37
Bogowie i Absolut	38
W mowie i piśmie	44
Japońskie drogi	48
Rytuał herbaty	52
Wyrafinowani wyspiarze	56
Strofy waka	64
Opowieści i powieści	68
Aktorzy, lalki, konwencje	73
Zdrowo, smacznie, pałeczkami	79
Ona i on	82
Otwarcie i modernizacja	87
Cesarz Meiji	91
Nacjonalizm i wojna	92
Okupacja i demokracja	98
Ciężar dziewiątego artykułu	102
Nowy cesarz i jego rodzina	108
Gospodarczy kolos	110
Zarządzanie po japońsku	116
Tokijska dyplomacja	118
Igrzyska w kraju kwitnącej myśli	124
Nie tylko Kurosawa	126
W świecie pokémonów	130
Sztuki walki	134
Wspólnota matsuri	137
Jacy są Japończycy	140
Widok z Polski	142

Detale

Mapa Wysp Japońskich	12
Mapa administracyjna Japonii	13
Dynastia cesarska	18
Chiny Tangów	20
Stolice i miasta	24
Japońska heraldyka	27
Piraci wakō	28
Pierwsza japońska lekarka	34
Sztuczna wyspa	36
Odradzające się świątynie Ise Jingū	39
Światło Wschodu i małpki z Tōshōgū	40
Chrześcijanie ukryci i odłączeni	42
Popreligia	43
Japoński na przykładach	45
Japonizm	59
W japońskim ogrodzie	60
Papier washi	65
Poezja współczesna	66
Kochankowie doskonali	70
Maski nō	74
Jishibai, amatorski teatr kabuki	75
Rewia Takarazuka	76
Sushi	80
Nie tylko sake	81
Kimono	83
W japońskim domu	84
Yakuza	85
Regalia	88
Intronizacja	89
Wielki Chram Meiji	90

Mapa podbojów kontynentu	95
Mapa wojny na Pacyfiku	96
Flaga i hymn Japonii	104
Nengō – japońskie ery	107
Rezydencja Cesarska	109
Jen	111
Shinkansen	114
Japońskie firmy w Polsce	115
Trudna droga do azjatyckiego pojednania	120
Katastrofa Fukushima	122
Godzilla	129
Ikony muzyki pop	131
Neko – koty Japonii	132
Ninja	135
Święty miecza	136
Ajnowie i Piłsudski	143

Na okładce: Samuraj; kolorowana fotografia Raimunda von Stillfrieda, 1881 r.

Uwagi redakcyjne

• Wyrazy japońskie są zapisane w transkrypcji Hepburna, używanej w pracach japonistycznych na całym świecie. Większość spółgłosek oraz samogłosek a, i, u, e, o są wymawiane tak jak w języku polskim. Część samogłosek może występować też w postaci wydłużonej: ō (oo), ū (uu), ā (aa). Samogłoska i przed inną samogłoską jest wymawiana jako osobna sylaba. Spółgłoski ch, j, sh, ts, z, w, y wymawia się odpowiednio jak polskie ć, dź, ś, ts/cs, dz, ł, j.

pisownia	wymowa	przykład	wymowa
ch	ć (ci)	Chōshū	Cioosiuu
j	dź (dzi)	Meiji	Mejdzi
sh	ś (si)	washi	łasi
ts	ts/cs	Mutsuhito	Mutsuhito/Mucsuhito
z	dz	Izu	Idzu
w	ł	Tokugawa	Tokugała
y	j	Yokosuka	Jokosuka
i+u	(inna samogłoska)	jiuta	dzi-uta

• Dla wyrazów chińskich zastosowano system pinyin, dla koreańskich – McCune’a-Reischauera, ale w nawiasach podano też zapis popularny, np. Jiang Jieshi (Czang Kaj-szek).

• Imiona i nazwiska japońskie są podane w kolejności japońskiej, czyli nazwisko poprzedza imię. Imiona własne zakończone na -a, -i, -n oraz nazwy geograficzne zakończone na -a są odmieniane zgodnie z zasadami obowiązującymi w języku polskim.

• Część nazw geograficznych (Tokio, Kioto, Hiroszima, Jokohama, Kiusiu, Osaka, Sikoku i inne) oraz terminów przyswojonych w języku polskim (zob. Wielka Encyklopedia Powszechna) występuje w wersji spolszczonej. Pozostałe terminy japońskie i inne obce w tekstach artykułów są zapisane kursywą, a nazwy własne – czcionką prostą, z dużej litery.

4,8
5

Japonia z Albatrosem

Poznaj wszystkie oblicza Japonii – od nowoczesnego Tokio przez historyczne Kioto i Nara po wulkaniczną wyspę Kiusiu podróżując najszybszym pociągiem świata – Shinkansen.

Podczas tej klasycznej podróży odwiedzimy m.in. słynne skrzyżowanie Shibuya w Tokio, Złoty Pawilon i Zamek Shoguna w Kioto, Park Pokoju w Hiroshimie, bramę tori na wyspie świątyni Miyajima czy górę Fuji. Skosztujemy wołowiny wagyu oraz odkryjemy świat samurajów i gejsz.

13 dni | Wyloty z Warszawy
25/05, 13/10 2026 | **od 19.998,-**

4,8
5

Japonia i Korea Południowa – azjatyckie tygrysy

Wspaniała podróż do Seulu, Kioto oraz Tokio, gdzie nowoczesność, tradycja, piękna przyroda i urokliwe świątynie tworzą niepowtarzalną mieszankę kulturową.

Podczas tej wyjątkowej podróży poznamy dwie azjatyckie potęgi – Koreę Południową i Japonię. Odwiedzimy Seul, cesarskie Gyeongju i strefę zdemilitaryzowaną, a następnie wyruszymy do Japonii. Zwiedzimy Kioto, Tokio, Hiroszimę i Nara, z opcjonalną wycieczką na górę Fuji.

15 dni | Wylot z Warszawy
10/05 2026 | **od 24.998,-**

Japonia – z Sapporo do Kioto

Odkryj wyjątkową mieszankę oświetlonych neonami metropolii, zachwycającej przyrody i japońskiej kultury zen.

W trakcie tej fantastycznej podróży przez całą Japonię odwiedzimy Tokio, Hiroszimę, wyspę Miyajimę z bramą tori i spokojną Moriokę z tradycyjnym onsenem. Poznamy Sapporo oraz popłyniemy w rejs do Kioto, gdzie zobaczymy Złoty Pawilon, Muzeum Miho i herbaciane pola.

14 dni | Wylot z Warszawy
13/05 2026 | **od 23.998,-**

NOWOŚĆ

Periodyzacja dziejów Japonii

PREHISTORIA

- (ok. 30 tys. – 13/12 tys. lat temu): paleolit
- **okres Jōmon** (Wzorów Snurowych; do III w. p.n.e.): neolit
- **okres Yayoi** (do III w. n. e.): eneolit
- **okres Kofun I** (Starych Grobów; do poł. VI w.): autonomia rodów, federacje plemienne, centralizacja władzy

CZASY HISTORYCZNE

• Starożytność

- **okres Kofun II** (poł. VI w. – VIII w.): cd. centralizacji władzy
- **okres Nara** (710–794): ostateczne wykształcenie się państwa, prymat rodu cesarskiego
- **okres Heian** (794–1192): supremacja arystokracji dworskiej

• Średniowiecze

- **okres Kamakura** (1192–1333):
1. siogunat – supremacja wojowników

Od góry: Niemiecki podróżnik Waldemar Abegg (w środku) podejmowany w Japonii herbatą, fot. z 1906 r.

Kobieta niesiona w rodzaju lektyki, fot. z ok. 1880 r.

- **okres Muromachi** (1333–1573):
2. siogunat (ród Ashikaga)
– supremacja wojowników
- **Nowożytność**
- **okres Azuchi-Momoyama** (1573–1603):
supremacja wojowników (Oda Nobunaga i Toyotomi Hideyoshi)
- **okres Edo** (1603–1868):
3. siogunat (ród Tokugawa)
– supremacja wojowników
- **Czasy nowoczesne**
- **okres Meiji** (Oświecone Rządy; 1868–1912): cesarz Mutsuhito
- **okres Taishō** (Wielka Sprawiedliwość; 1912–26): cesarz Yoshihito
- **okres Shōwa** (Oświecony Pokój; 1926–89): cesarz Hirohito
- I. (1926–45): nacjonalizm i wojny
- **Czasy współczesne**
- **okres Shōwa cd.**
- II. (1945–52): okupacja amerykańska i demokratyzacja
- III. (1952–89): Japonia potęgą światową
- **okres Heisei** (Osiąganie Pokoju; 1989–2019): cesarz Akihito
- **okres Reiwa** (Piękna Harmonia; od 2019): cesarz Naruhito

Autorzy

6

Beata Bochorodycz – dr hab., prof. w Katedrze Orientalistyki UAM w Poznaniu, japonistka i politolożka, prowadzi badania z dziedziny współczesnej polityki Japonii, Okinawy, społeczeństwa obywatelskiego i ruchów społecznych.

Andrzej Fąfara – dziennikarz i publicysta.

Jędrzej Greń – dr, japonista i historyk, adiunkt w Katedrze Japonistyki UW, zajmuje się historią japońskiego średniowiecza oraz wczesnymi relacjami japońsko-europejskimi.

Iwona Kordzińska-Nawrocka – dr hab., prof. w Katedrze Japonistyki UW, specjalizuje się w klasycznej literaturze i języku oraz dawnej i współczesnej kulturze japońskiej, autorka przekładów klasycznej literatury.

Agnieszka Kozyra – prof. dr hab., kierownik Katedry Japonistyki UW, specjalizuje się w religiach i filozofii Japonii, autorka wielu książek z tej dziedziny.

Beata Kubiak Ho-Chi – dr hab., prof. w Katedrze Japonistyki UW, specjalizuje się w japońskiej literaturze i estetyce, autorka wielu publikacji z tej dziedziny.

Krzysztof Loska – prof. dr hab., dyrektor Instytutu Sztuk Audiowizualnych UJ w Krakowie, zajmuje się kulturą japońską i historią filmu, autor wielu książek z tej dziedziny.

Urszula Mach-Bryson – japonistka, wykładowca w Katedrze Japonistyki UW, zajmuje się japońską filozofią, religią i tradycyjną kulturą.

Elżbieta Nowosielska – dr, japonista i historyk, pracuje w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie, wykłada w Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych.

Tomasz Olejniczak – dr hab., prof. w Katedrze Zarządzania Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, japonista i absolwent zarządzania, zajmuje

się zarządzaniem międzynarodowym i międzykulturowym, zarządzaniem zasobami ludzkimi oraz historią biznesu.

Ewa Pałasz-Rutkowska – prof. dr hab., japonistka w Katedrze Japonistyki UW, autorka licznych publikacji na temat historii i kultury Japonii, historii stosunków polsko-japońskich, historii domu cesarskiego, stosunków międzykulturowych.

Adam Radecki – instruktor kenjutsu, przewodniczący International Shiseikan Budo Association.

Iga Rutkowska – dr, japonistka, antropolożka widowisk, adiunkt w Katedrze Japonistyki UW, jej zainteresowania naukowe oscylują wokół tradycyjnych japońskich sztuk performatywnych.

Katarzyna Starecka – dr, japonistka, adiunkt w Katedrze Japonistyki UW, bada historię powojennej Japonii, w tym m.in. kwestie związane z rozliczeniami wojennymi oraz systemem edukacji.

Marta Trojanowska – dr, japonistka, pracuje w Katedrze Japonistyki UW, prowadzi badania związane z pracą doktorską o glottodydaktyce języka japońskiego w środowisku polskim.

Roman Widawski – shidoin Polskiej Federacji Aikido, prezes Stowarzyszenia ShinTaiGi Dojo.

Anna Zalewska – dr, adiunkt w Katedrze Japonistyki UW, zajmuje się japońską kulturą tradycyjną i literaturą, tłumaczy na polski japońską poezję klasyczną i literaturę współczesną.

Estera Żeromska – prof. dr hab., japonistka, do 2024 r. dyrektor Instytutu Orientalistyki i kierownik Zakładu Japonistyki UAM w Poznaniu, specjalizuje się w badaniu teatru, literatury i kultury Japonii, autorka książek z tej dziedziny.

Agnieszka Żuławska-Umeda – dr, japonistka i poetka (głównie haiku), tłumaczy i bada klasyczną poezję i prozę japońską.

CT Poland

BIURO PODRÓŻY

25 lat

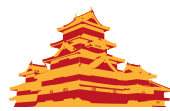

Azja to nasza specjalność

Biuro Podróży CT Poland
al. Jana Pawła II 61 lok. 2
01-031 Warszawa

tel: 22 654 51 33
www.ctpoland.com.pl
info@ctpoland.com.pl

Prolog

Pod Wysoką Równiną Niebios

Japończycy mają własny kosmologiczny mit, a za moment powstania państwa uznają intronizację w 660 r. p.n.e. legendarnego cesarza Jinmu, uchodzącego za potomka bogini słońca Amaterasu.

Agnieszka Kozyra

Akt tworzenia Izanami i Izanagi. Jak doszło do tego, że bogini słońca Amaterasu zesłała swojego wnuka Ninigiego, aby jego ród rządził na archipelagu japońskim? Musimy zacząć od mitu kosmologicznego zawartego w kronice dworskiej „Księga dawnych wydarzeń” („Kojiki”; 712 r.). Zrazu pramateria była w stanie chaosu, a potem wyłoniła się Wysoka Równina Niebios, choć ciężka materia jeszcze nie okrzepła i „na podobieństwo tłuszczu chybotwała się niczym meduza”. Na Wysokiej Równinie Niebios pojawiły się pierwsze trzy bóstwa, „duchy jednostkowe o niewidzialnych postaciach”: Amenomikano-nakunushi (Pan Ogarniający Wszystko na Niebie), Kamimusubi (Najwyższa Święta Moc Życiodajna) i Takamimusubi (Boska Moc Życiodajna), następnie kolejne, jednak dopiero para demiurgów, Izanami (Wielki Duch Wzbudzający Szlachetne Łono) i Izanagi (Wielki Duch Uśmierdzający Szlachetne Łono), przystąpiła do aktu tworzenia.

Otrzymali oni od niebiańskich bóstw świętą włócznię oraz następujące polecenie: „Doprowadźcie do ładu tę rozchwybotaną ziemię i sprawcie, by stwardniała”. Weszli na most z tęczy i zanurzyli włócznię w płynnej masie, a kropla, która spłynęła z ostrza, stwardniała i stała się pierwszą wyspą. Izanami i Izanagi zeszli na nią i zawarli związek małżeński, obchodząc ślup niebiański, a następnie przystąpili do prokreacji. Jednak pierwsze dziecko urodziło się pozbawione kości, „miękkie jak pijawka”, a drugim była wyspa z piany. Demiurgowie zwrócili się do niebiańskich bóstw z zapytaniem, dlaczego ich potomstwo jest nieudane. Dowiedzieli się, że źle przeprowadzili ceremonię małżeństwa, gdyż kobieta odezwała się pierwsza. Dzięki temu, że powtórzyli ją w prawidłowy sposób, Izanami urodziła wszystkie Wyspy Japońskie i wiele bóstw ziemskich.

Kiedy Izanami zrodziła boga ognia, który spalił jej wnętrzności, musiała udać się do podziemnej Krainy Ciemności. (Według jednej teorii to kraina zmarłych, według innej – jedynie miejsce skalane). Jej mąż udał się za nią i stojąc przed wejściem, powiedział: „Droga, dostojna towarzysko moja! Ziemię, które z tobą wspólnie tworzyłem, nie zostały jeszcze całkowicie ukończone, powinnas zatem wrócić”. Nie zapewniał jej o swojej miłości, ale odwoływał się do poczucia obowiązku. Izanami zabroniła mężowi iść za sobą, jednak ten nie usłuchał prośby. Zapalił pochodnię i ujrzał małżonkę

w przerażającej postaci, jej ciało było w stanie rozkładu pełne robactwa.

Izanagi zaczął uciekać, ścigany gniewem żony – najpierw goniły go potworne jędze ciemności, ale spowolnił ich pogoń, rzucając magiczne przedmioty. Z upięcia włosów powstała winna latorośl i winne grona, a z grzebienia – bambusowe pędy. Prześladowczyni łakomie rzuciły się na nie. Potem zaczęła Izanagię ścigać armia wojowników ciemności; udało mu się ich przegnać za pomocą trzech magicznych brzoskwiń, które znalazł na skraju Płaskowyżu Ciemności. W końcu ruszyła za nim sama Izanami, ale on przeciągnął ogromną skałę, odgradzając się od niej, i ogłosił, że się z nią rozwodzi. Izanami, chcąc się na nim zemścić, zapowiedziała: „Drogi, prześwietny mążu mój, jeśli to uczynisz, ja ze szczepu ludzkiego na twoich ziemiach uśmiercę co dzień tysiąc osobników”. W ten sposób śmierć pojawiła się na Wyspach Japońskich. Jednak Izanagi sprawił, że nie pokona ona życia, odpowiadając: „Droga i dostojna towarzysko moja, jeśli ty tak postąpisz, to ja zbuduję co dzień tysiąc i pięćset chat porodowych”.

Narodziny i wojny bogów. Izanagi musiał oczyścić się ze skała Krainy Ciemności, więc dokonał ablucji. Bogini słońca Amaterasu (Duch Świecący na Niebie) zrodziła się w trakcie rytualnego obmywania przez demiurga lewego oka, bóg księżycy Tsukuyomi (Duch Doglądający Księżyca) – prawego, a bóg wiatru i burzy Susanoo (Szalony Porywczy Niepohamowany Mąż) przy czyszczeniu boskiego nosa. Izanagi przekazał Amaterasie władzę nad Wysoką Równiną Niebios, a jej bratu Susanoo – nad morzami i oceanami. Według mitów z „Nihon shoki” („Kroniki japońskie”; 720 r.) Izanami urodziła tę trójkę bogów jeszcze przed udaniem się do Krainy Ciemności. To wyjaśnia, dlaczego Susanoo rozpaczał po śmierci swojej matki Izanami i postanowił ją odwiedzić, chociaż jego ojciec był temu przeciwny, gdyż uważał, że nie wypełnia on swoich obowiązków – przez jego rozpacz wyschły morza i oceany. Po drodze Susanoo udał się na Wysoką Równinę Niebios, chcąc pożegnać się ze swoją siostrą. Bogini słońca uznała, że chce jej odebrać władzę, rozgniewała się i wyszła mu naprzeciw gotowa do walki, z łukiem i kołczanem pełnym strzał.

Susanoo, pragnąc dowieść swojej niewinności, zaproponował Sąd Niebios – mieli powoływać do życia potom-

Bogini Amaterasu ze świątynnymi strażnikami; drzeworyt z XVIII w.

Na stronie obok: Izanami i Izanagi tworzą pierwszą wyspę Onogoro; ilustracja z ok. 1870 r.

stwo, które świadczyłoby o ich zamiarach względem siebie. Bóg wiatru i burzy uważał, że jeśli jego dziećmi będą córki, będzie to dowód, iż miał pokojowe zamiary. Amaterasu wzięła miecz Susanoo, złamała go na trzy części i opłukała kawałki w Świętej Studni Niebios. Następnie rozgryzła je, przeżuła i „wyrzuciła z siebie chuchnięciem”. W ten sposób powstały trzy boginie morskie. Wtedy Susanoo obmył w studni klejnoty w kształcie kłów dzika, które Amaterasu miała we włosach, i zrobił to samo co ona i tak powstało pięć bóstw męskich. Amaterasu uznała tych pięciu bogów za swoich synów, gdyż zrodzili się z jej klejnotów. Pierwszy z nich, o imieniu Oshihomimi (Duch o Zesłanych Przez Niebo Zaletach), miał syna Ninigiego (Niebiański Młodzian Skrzyczący jak Klejnot), którego Amaterasu zesłała na ziemię, aby zaprowadził tam porządek i rządził w jej imieniu.

Susanoo, „ogarnięty nieodpartym uczuciem, że jednak odniósł zwycięstwo”, pozrywał groble i rowy doprowadzające wodę do pól ryżowych należących do Amaterasu oraz zanieczyścił kałem jej izbę, gdzie spożywała potrawy z pierwszych plonów. Bogini początkowo była pobłażliwa dla brata, ale kiedy przedziurawił strop w jej tkalni i wrzucił do wnętrza niebiańskiego srokatgo zrebca odartego ze skóry (tkaczki niebiańskie, widząc to, „wpadły w popłoch i poprzebijały sobie łona członkami tkackimi, i pomierały”), rozgniewana ukryła się w jaskini. Cały świat spowiła ciemność i ujawniły się wszelkie złe moce. Wtedy bóstwa zebrały się na naradę, jak nakłonić Amaterasu do wyjścia; doszły do wniosku, że muszą zastosować fortel. Bogini Amenouzume (Niebiańska Bystra Dziewczyna) zaczęła orgiastycznie tańczyć na odwróconej kadzi, a wszyscy klaskali w dłonie. Amaterasu bardzo zdziwiła się, że wszyscy dobrze się bawią, chociaż ona ukryła się w jaskini. Usłyszała, że radują się, gdyż jest z nimi bóstwo potężniejsze od niej.

Amaterasu wyjrzała, ciekawa, co to za bóstwo, a wtedy mocarny bóg Tajikarao (Niebiański Mąż z Siłą w Rękach) usunął głaz, który zamykał wejście do jaskini, i odrzucił go daleko. Bogini słońca ujrzała przed sobą blask i myślała, że bije on od tego nowego bóstwa, gdy tymczasem było to jej odbicie w lustrze zawieszonym na krzewie szczęcia wyrwanym z korzeniami ze świętej góry. Wszyscy wyjaśnili jej, że nie ma żadnego innego bóstwa, i błagali

Legendarny cesarz Jinmu razem z wojskiem rusza na podbój Yamato, prowadzony przez trójnogiego kruką zesłanego przez Amaterasu; drzeworyt z XIX w.

Gliniana figurka z późnego okresu Jōmon, IV w. p.n.e.

ją, aby nie wracała do jaskini. Fortel rozbawił Amaterasu, która przestała się gniewać i łaskawie zgodziła się zostać. W micie tym jest mowa o kogutach, które sprowadzono, aby pianiem przyzywały słońce. Właśnie dlatego są uważane za ptaki Amaterasu i przechadzają się dumnie po alejkach w świątyniach poświęconych tej bogini.

Susanoo został ukarany za swoje występki – musiał złożyć ofiary i udać się na wygnanie na ziemię. Uratował piękną boginię ziemską, która miała być poświęcona ogromnemu potworowi o ośmiu głowach i ośmiu ogonach, zwanemu Yamata no Orochi. Susanoo przygotował osiem kadzi z alkoholem sake i kiedy wszystkie głowy potwora upiły się i zasnęły, rozplątał je. W jednym z ogonów znalazł wspinały miecz, który ofiarował Amaterasu na zgodę. Broń ta wraz z lustrem i klejnotami w kształcie kłów dzika stanowią po dziś dzień regalia cesarskie, gdyż bogini słońca wręczyła je swojemu wnukowi, gdy schodził na ziemię.

Susanoo ożenił się z uratowaną boginią, a jego liczni potomkowie zarządzili częścią archipelagu, jednak go nie zjednoczyli. Jego następcą został Ōkuninushi (Wielki Pan Błogosławiący Ziemi), który ożenił się z córką Susanoo. Znany ze swojego dobrego serca oraz wielkiego powodzenia u kobiet – jest uważany za patrona miłości. W czasie ceremonii sintoistycznej pan młody ślubuje zawarcie związku małżeńskiego przed bóstwem, którym najczęściej jest właśnie Ōkuninushi.

Amaterasu, zanim wysłała swojego wnuka na ziemię, wynegocjowała pokój z Ōkuninushim. Zgodził się on, żeby potomkowie bogini słońca przejęli władzę na archipelagu, ale postawił jeden warunek – mają troszczyć się o świątynię Izumo (Izumo Taisha), poświęconą jemu i Susanoo. Potem zniknął i według jednego z mitów został władcą niewidzialnego, równoległego świata dusz zmarłych.

Cesarz Jinmu. Ninigi, wnuk Amaterasu, wysłany – jak już było powiedziane – przez nią na ziemię, zstąpił na wyspę Kiusiu i tam zbudował pałac. Pewnego dnia ujrzał piękną Konohanasakuyahime (Dziewoję Wywołującą Przekwitanie Kwiatów na Drzewach), córkę Władcy Gór, i zakochał się w niej. Poprosił o jej rękę, a ojciec zgodził się, ale przysłał mu jako drugą małżonkę także jej starszą siostrę Iwanagahime (Dziewoję Niezmien-

na jak skała), która była bardzo brzydka. Ninigi odesłał ją ojcu, który rozgniewał się i powiedział, że „potomstwo duchów nieba będzie nietrwałe jak kwiaty drzew”, chociaż mogło „trwać wiecznie, jak trwają skały, mimo że padają śniegi i dują wichry”. Mit ten wyjaśnia, dlaczego potomkowie Amaterasu, chociaż są uważani za bóstwa w ciele ludzkim, stali się śmiertelni. Jeden z synów Ninigiego, wygnany przez swojego brata, ożenił się z córką władcy mórz, która dała mu „perłę przypływu i odpływu”, za pomocą której mógł przyzywać fale morskie. Dzięki temu pokonał swojego brata i objął władzę. Kiedy córka władcy mórz rodziła, jej mąż mimo zakazu zajął do chaty porodowej. Obrażona – porzuciła ona męża, ale przysłała swoją siostrę, aby opiekowała się jej potomkiem. Kiedy ten dorósł, ożenił się ze swoją ciotką (co nie było uważane za kazirodztwo), a z tego związku narodził się syn, który podbił archipelag i według kronik został intronizowany w 660 r. p.n.e. jako cesarz Jinmu (Boski Wojownik).

Niektóre bóstwa ziemskie od razu uznały władzę Jinmu, ale pojawił się też opór i wtedy niezbędna okazała się pomoc Amaterasu. W pierwszej przegranej bitwie zginął Itsuse, brat Jinmu, a klęska była spowodowana tym, że potomkowie Amaterasu walczyli zwróciwszy twarzą do słońca, podczas gdy powinni mieć je z tyłu, by mogło ich wspierać w walce. Potem inne wrogi bóstwo ziemskie zesłało niedźwiedzia, który rzucił zły urok na wojowników Jinmu, którzy popadli w letarg. Wtedy Amaterasu zesłała święty miecz, który zdjął zły urok i armia znowu była gotowa do walki. Kolejna interwencja Amaterasu była niezbędna, gdy żołnierze Jinmu zgubili drogę w skalnym labiryncie. Zesłała wtedy Trójnogiego Kruka, który został ich przewodnikiem. Pod tą postacią miał się objawić bóg

niebiański uznany za protoplastę rodu Kamo, ważnego sojusznika rodu cesarskiego. Jak widać, najczęściej pierwszy cesarz odnosił zwycięstwa dzięki pomocy bogini słońca.

Jinmu nie ufał niektórym plemionom, które chciały wejść z nim w sojusz. Na przykład zaprosił na ucztę osiemdziesiąt duchów ziemskich, „dzikusów z ziemnych nor”. Był to podstęp, gdyż przybyłym usługiwali wojownicy przebrani za służbę; gdy goście się upili, poderżnięto im gardła. Cesarz był przy tym dobrym strategiem. Kiedy walczył z jednym z plemion, najpierw wysłał najsłabsze oddziały, które związały główne siły przeciwnika. Wtedy od tyłu zaatakował z doborowymi oddziałami, sięgając po płoch wśród wrogów.

Jinmu wybudował wspaniały pałac w Kashiharze i pojął za żonę wnuczkę Ōkuninushiego. Według kronik żył 130 lat, a po śmierci został pochowany w kurhanie usypanym w pobliżu pałacu. Po restauracji władzy cesarskiej w 1868 r. zbudowano w pobliżu tego grobowca świątynię Kashiara Jingū. 11 listopada każdego roku, w rocznicę założenia cesarstwa, przybywa do świątyni specjalny wysłannik cesarski, aby złożyć hołd pierwszemu legendarnemu władcy. Ten dzień jest w Japonii świętem państwowym.

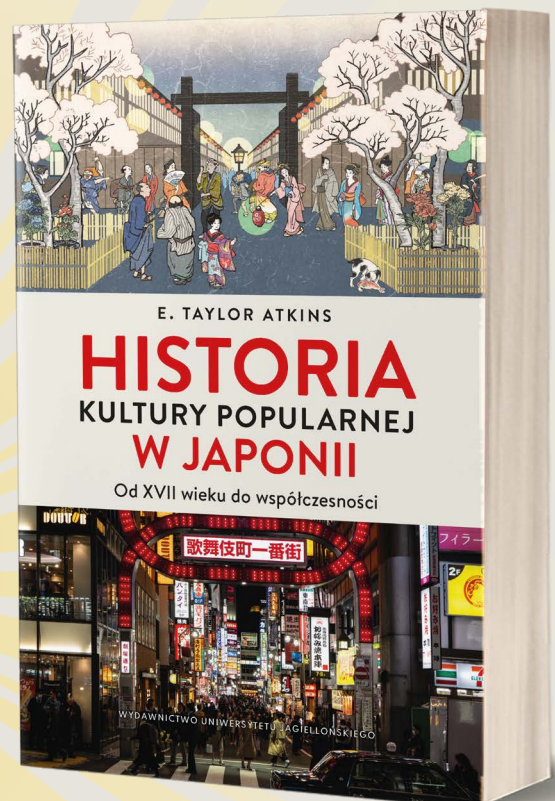
Po objęciu władzy Jinmu miał powiedzieć: „Osiem stron świata pod jednym dachem”, mając na myśli swoje panowanie na archipelagu. Jednak w czasie II wojny światowej cytowano jego słowa w kontekście imperialistycznej polityki Japonii w Azji, podkreślając, że Japonia – jako kraj zrodzony przez bogów – jest niepokonana. W 1940 r. odbyły się szczególnie uroczyste obchody 2600-lecia intronizacji cesarza Jinmu i powstania państwa japońskiego.

Agnieszka Kozyra

REKLAMA

400 LAT JAPOŃSKIEJ POPKULTURY

OD TEATRU KABUKI
PO MANGĘ,
OD ULICZNYCH
PIEŚNI EPOKI MEIJI
PO J-POP

 WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
JAGIELLOŃSKIEGO

WUJ.PL